

<https://www.dn.no/okonomi/okonomi/makrookonomi/inflasjon/inflasjon-hvorfor-kan-ikke-politikerne-heller-bry-seg-om-det-som-er-viktig/2-1-1392946>

Inflasjon? Hvorfor kan ikke politikerne heller bry seg om det som er viktig?

Gisle James Natvik, Professor ved Handelshøyskolen BI

Regjeringen har i det siste fått tyn fra økonomer for å overspile betydningen av inflasjon for finanspolitikken. Med god grunn. Det politiske slagordet er at budsjettunderskuddet må være lavt for å hindre ekstra inflasjon og økte renter, men det er usannsynlig at denne effekten er særlig sterk.

Mekanismen de bruker for å begrense budsjettunderskuddet er til dels skatteøkninger som virker vridende og begrenser verdiskapingen, ikke utgiftskutt.

Økt arbeidsgiveravgift er det skarpeste eksempelet. Og den direkte virkningen av denne skatten på inflasjonen vil være at den øker inflasjonen, ikke demper den, dersom deler av bedriftenes kostnader ved de sist produserte enhetene går til arbeidskraft.

Og for å spisse det hele: En god slump av statens inntekter skal subsidiere flytting av ressurser over til norsk eksportindustri. Det svekker effektiviteten i økonomien. Og normalt må en slik prosess innebære at den subsidierte næringen byr opp prisen på arbeidskraft og andre innsatsfaktorer, slik at de flytter over dit.

Neppe inflasjonsdempende.

Det hele er egentlig sabla pussig. Hvorfor kjører regjeringen så hardt på et nokså abstrakt argument om at litt mer pengebruk skaper press i økonomien og dermed inflasjon?

Ikke bare er det abstrakt, eksisterende empiri tilsier at effekten er svak. Mer generelt, hvorfor (tilsynelatende) kjøper politikere argumenter som er faglig kontroversielle og tilnærmet umulige å dokumentere empirisk, mens de ignorerer konkret, ukontroversiell faglig logikk?

La oss ta et steg tilbake. Det er helt rimelig å tro at økt etterspørsel, for eksempel fra offentlig sektor, vil gi økte priser. Hvis nasjonen for eksempel har ti gravemaskiner som alle er i drift, og det offentlige brått vil bygge mer vei, kan de som eier maskinene skru opp prisen på utstyret sitt.

En av dagens gravemaskinbrukere vil falle fra når prisen blir tilstrekkelig høy, og den maskinen kan det offentlige overta

Hvis noen av maskinene sto ubrukt i utgangspunktet, blir ting annerledes. Da kan det offentlige bruke dem uten at prisen bys opp. Og hvis gravemaskiner kan importeres fra det store utland, blir det heller ingen nevneverdig priseffekt av økt offentlig etterspørsel.

På et makronivå vil typisk begge scenarioer være til stede, i varierende grad over tid og på tvers av sektorer. Og offentlig pengebruk er svært mangeartet. Veibygging er åpenbart noe annet enn økte trygdesatser eller lavere inntektsskatt. Derfor blir det tullete å tro det finnes ett tall som skal oppsummere hvordan offentlig etterspørsel påvirker inflasjon, og eksisterende estimater spriker.

Det er klarere hva økt arbeidsgiveravgift gjør. Den skaper avstand mellom hva det koster bedrifter å sysselsette folk og hva de ansatte får betalt. Denne kilen reduserer hva bedrifter og arbeidstagere til sammen kan tjene på sysselsetting. En del ansettelsesforhold som er samfunnsøkonomisk effektive fordi arbeiderne kan skape mer verdi på jobb enn hvis de har fri, vil ryke.

Det er også klart hva satsinger som «Hele Norge eksporterer» gjør. Ressurser flyttes fra virksomheter som i dag er lønnsomme og over til eksportrettet virksomhet, fordi sistnevnte får billigere strøm og andre politikerskapte fordeler.

Igjen skapes en kile, litt som arbeidsgiveravgiften gjør i arbeidsmarkedet. Bare at kilen her gjelder alle innsatsfaktorer. Eksporttilskudd gjør at en arbeider, pc eller eiendom brått blir mer lønnsom for bedrifter som selger varer i utlandet heller enn i Norge.

Hadde Norge vært fullt av ubrukte ressurser, som ledige arbeidshender og overflødig strøm, hadde skaden ved eksportsatsingen vært begrenset. Men i en situasjon kjennetegnet av ekstrem internasjonal knapphet, særlig på energi, bør det være enkelt å se at politikken kan bli ekstremt kostbar.

Det er alltid viktig at ressurser utnyttes effektivt. Men når verdensøkonomien sliter med ressursknapphet – det er jo bakgrunnen for inflasjonen – blir sløseri enda mer kostbart enn vanlig. Dette er sunn fornuft. Alle skjønner at å varme en tom hytte går greit når strømprisen er nær null, men er dumt når strømprisen er høy.

Nettopp derfor er det fullt mulig en fornuftig finanspolitikk å holde igjen på offentlig pengebruk nå. Ikke på grunn av et par promilles inflasjonseffekt. Men rett og slett fordi 2023 er et dårlig år for nye, storslåtte prosjekter – ressurstilgangen vil trolig bli ekstraordinært knapp.

Som økonom er jeg sikkert blind for hva slags økonomiske resonnement vanlige folk synes er enkelt og vanskelig å forstå. Jeg må innrømme at jeg stadig opplever det som foreleser. Men er det virkelig sånn at eventyret om press i økonomien og inflasjon er enklere å formidle enn rene effektivitetsargumenter?

Eller er det slik at hvis man som politiker først begynner å snakke om effektivitet, så blir det vanskelig å tilgodese luftslott?

Spør dere sjøl:

1. Hvorfor er norsk økonomi inflasjonsutsatt i 2023? Tips: gravemaskin-eksemplet.
2. Hvorfor konkluderer kronikkforfatteren med at 2023 ikke er året for store reformer?
3. ... og hvorfor er risikoen stor for at store reformer likevel kan bli innført i år?

